

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XIX, 26

SECTIO EE

2001

Instytut Nauk Rolniczych w Zamościu Akademii Rolniczej w Lublinie

KRYSTYNA CHMIEL, DOROTA SOBCZUK, ANNA GAJEWSKA

Struktura pochodzeniowa i wartość użytkowa ogierów czystej krwi arabskiej użytkowanych w polskiej hodowli w sezonach 1995-2000

Ancestry Structure and Utility Value of Purebred Arabian Stallions Used in Polish Breeding
in the Mating Seasons 1995-2000

W ostatnich latach polska hodowla koni czystej krwi arabskiej podlegała znaczącym zmianom strukturalnym, wynikającym w głównej mierze z transformacji ustrojowej. Stado podstawowe uległo rozproszeniu, gdyż od r. 1999 liczba matek czystej krwi w rękach prywatnych właścicieli, utrzymujących od 1 do 52 klaczy 3-1 i st., przekroczyła liczbę matek stadnych na etacie Stadnin Koni Skarbu Państwa, z których ubyla sprywatyzowana SK Kurozwęki (3). Spowodowało to wzrost zapotrzebowania na ogiery przy zróżnicowanych wymaganiach stawianych im przez 96 właścicieli prywatnych i 3 SKSP. W zmiennej sytuacji zaszła więc potrzeba ponownego przeanalizowania składu grupy reproduktorów użytkowanych w sezonach rozplodowych 1995-2000 pod kątem reprezentowanych przez nie rodów męskich, rodzin żeńskich oraz ich dzielności wyścigowej, aby sprawdzić, w jakim kierunku poszły zmiany w strukturze tego pogłowia.

MATERIAŁ I METODY

Badaniami objęto ogiery czystej krwi arabskiej, które w latach 1995-2000 kryły klacze wpisane do Polskiej Księgi Stadnej Koni Arabskich Czystej Krwi PASB (4, 5). Określono liczby bezwzględne i względne ogierów wcielonych do hodowli po przejściu wyścigowych prób dzielności, a dla osobników biegających – wartości wskaźników wchodzących w skład ich Indeksu Wartości Użytkowej (1, 7). Obliczono udziały ogierów osiągających wszystkie wskaźniki na poziomie niższym, równym bądź wyższym od średniego i średnie wartości współczynników

powodzenia na ogiera w kolejnych sezonach rozplodowych. Określono przynależność ogierów do rodów męskich oraz rodzin żeńskich i porównano średnie wartości Wp reprezentantów poszczególnych rodów i rodzin przy użyciu jednoczynnikowej analizy wariancji i wielokrotnego testu rozstępu (6). Otrzymane wyniki porównano następnie z odpowiednimi wielkościami uzyskanymi dla okresu 1982-1994 (2).

OMÓWIENIE WYNIKÓW

W badanym okresie w polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej użytkowano 118 ogierów, a zatem w ciągu 6 sezonów kryło ich więcej niż w cytowanej pracy (2), gdzie w 12 sezonach przeanalizowano 86 ogierów. Spośród nich wyścigową próbę dzielności miało za sobą 93 (78,81%), podczas gdy w porównywanym okresie – 72 (83,72%). Świadczy to, że przy zwiększonej liczbie właścicieli stadnin koni arabskich nie wszyscy przykładali należyłą wagę do wartości użytkowej materiału zarodowego. Do podobnych konkluzji skłaniają także zestawienia prezentowane w tab. 1. Wynika z niej, że pod względem wszystkich trzech komponentów indeksu wartości użytkowej, Wp, We i Kwd, zwiększeniu uległa liczba osobników osiągających odpowiednie wartości poniżej średnich dla swoich roczników urodzenia. Wzrosła liczba bezwzględna i względna ogierów o intensywności eksploatacji niższej od średniej rocznika. Dalszemu przyspieszeniu uległo też dojrzewanie koni czystej krwi, choć w tej rasie nie jest to zjawisko pożądane (1, 2).

Tab. 1. Struktura badanej grupy ogierów pod względem udziału osobników o wskaźnikach wartości użytkowej w różnych przedziałach wielkości
Structure of the tested group of stallions with regard to the number of individuals with various utility value indicators

Wskaźnik	Przedział wielkości	Liczba ogierów w okresie			
		1982-1994		1995-2000	
		szt.	%	szt.	%
Współczynnik powodzenia (Wp)	< 1,00	10	13,89	24	25,81
	≥ 1,00	62	86,11	69	74,19
Współczynnik intensywności eksploatacji (We)	< 1,00	20	27,78	33	35,48
	≥ 1,00	52	72,22	60	64,52
Kryterium wczesności dojrzewania (Kwd)	I	43	59,72	66	70,97
	II i wyżej	29	40,28	27	29,03

Tab. 2. Średnie wskaźniki użytkowości własnej ogierów kryjących w kolejnych rocznikach
Average utility value indicators of stallions used in successive mating seasons

Sezon rozplodowy	Liczba ogierów kryjących w danym sezonie			Średni Wp na szt.
	ogółem	w tym po karierze wyścigowej		
		szt.	%	
1995	42	38	90,47	2,97
1996	44	39	88,64	2,68
1997	44	43	97,72	2,25
1998	56	50	89,28	2,17
1999	66	56	84,85	2,01
2000	63	51	80,95	1,86

Średnie wartości współczynników powodzenia w kolejnych badanych sezonach sukcesywnie malały (tab. 2), choć różnice między nimi nie miały statystycznie istotnego wymiaru. Natomiast w poprzednim okresie średnie wskaźniki ogierów kryjących w poszczególnych sezonach były dużo bardziej zróżnicowane dla roczników 1986 i 1990 w stopniu istotnym (2), i nie przejawiały określonej tendencji zmian.

Również zbiorczy średni współczynnik powodzenia na sztukę dla okresu 1995-2000 był niższy niż w latach 1982-1994 (2), przy dużo większej różnicy między wynikiem najlepszym a najgorszym (tab. 3).

Tab. 3. Porównanie średnich wartości współczynnika powodzenia na ogiera kryjącego w okresach 1982-1994 i 1995-2000

Comparison of average coefficients of success in the groups of stallions used in the years 1982-1994 and 1995-2000

Lata	Liczebność ogierów biegających n	Średni Wp na szt.	Min	Max	S
1982-1994	72	2,61	0,00	12,62	2,38
1995-2000	93	2,15	0,00	20,60	2,18

Ogiery użytkowane w polskiej hodowli reprezentowały osiem rodów męskich, gdyż importowany z Francji ogier Gamin de Carrere kaszt. 1994 wywodzi się z rzadko pojawiającego się w rodowodach polskich koni rodu Latif or. ar. Najliczniej użytkowane były w badanym okresie ogiery pochodzące z rodu Kuhailan Haifi or. ar., natomiast najwyższy średni Wp na sztukę (3,41) miały

ogierzy z rodu Kuhailan Afas or. ar., z którego wywodziło się wielu derbistów i zwycięzców gonitw klasycznych, np. Pamir s. 1984, Batyskaf s. 1990, Dzie-wierz gn. 1989 czy Dekor s. 1992 (4, 5, 7). Między średnimi współczynnikami powodzenia na ogiera w obrębie rodów męskich nie stwierdzono jednakże istotnych różnic (tab. 4).

Tab. 4. Udział i średnie wskaźniki użytkowości ogierów reprezentujących poszczególne rody męskie

Proportion and average utility value indicators of stallions representing different sirelines

Ród męski	Udział		Użytkowość	
	szt.	%	stopień objęcia próbami dzielności (%)	średni Wp na szt.
Bairactar or.ar. imp. 1817 do Weil	12	10,17	58,33	1,50
Ibrahim or. ar. imp. 1907 do Antonin	18	15,26	77,78	2,10
Ildirim or. ar. imp. 1900 do Sławuty	8	6,78	87,50	2,18
Kuhailan Afas or. ar. imp. 1931 do Gumnisk	25	21,19	88,00	3,41
Kuhailan Haifi or. ar. imp. 1931 do Gumnisk	26	22,03	76,92	1,62
Krzyżyk or. ar. imp. 1876 do Jarczowiec	14	11,86	100,00	1,86
Latif or. ar.	1	0,85	0,00	-
Saklawi I or. ar. hod. Egipt	14	11,86	64,29	1,29

Analizowane ogierzy pochodziły z 14 rodzin żeńskich występujących w polskim pogłowie koni czystej krwi oraz 4 rodzin zagranicznych, kontynuowanych przez osobniki importowane. Najliczniej reprezentowane były rodziny kl. Gazezella or. ar. i Milordka – równo po 21 ogierów (17,80%). Natomiast najwyższy średni Wp na sztukę (3,67) miały ogierzy z rodziny kl. Mlecha or. ar. Na wysokość tej średniej wpłynęły tak dzielne konie, jak og. Harbin s. 1993 (drugi w Derby za niepokonanym og. Druid) czy zwycięzca Porównawczej Borysław kaszt. 1984 i jego półbrat Borek 1987 – drugi w gonitwie Derby wygranej przez

Tab. 5. Udział i średnie wskaźniki użytkowości ogierów reprezentujących poszczególne rodziny żeńskie

Proportion and average utility value indicators of stallions representing different damlines

Rodzina żeńska	Udział		Użytkowość	
	szt.	%	stopień objęcia próbami dzielności (%)	średni Wp. na szt.
Bent-El-Arab or. ar. imp. 1885 do Babolnej	2	1,69	100,00	1,60
Cherifa or. ar. imp. 1870 do Francji	5	4,24	100,00	1,26
Gazella or. ar. imp. 1845 do Jarczowiec	21	17,80	76,19	1,88
Milordka ur. ok. 1810 w Sławucie	21	17,80	66,67	2,06
Mlecha or. ar. imp. 1845 do Jarczowiec	12	10,16	75,00	3,67
Rodania or. ar. imp. 1881 do Anglii	5	4,24	60,00	1,15
Sahara or. ar. imp. 1845 do Jarczowiec	9	7,63	77,78	2,60
Scherife or. ar. imp. 1902 do Babolnej	4	3,39	100,00	1,55
Selma or. ar. ur. ok. 1865 w Egipcie	4	3,39	100,00	2,23
Semrie or. ar. imp. 1902 do Babolnej	4	3,39	100,00	3,30
Szamrajówka ur. ok. 1810 w Białocerkwi	8	6,78	87,50	2,40
Szweykowska ur. ok. 1800 w Sławucie	5	4,24	100,00	0,80
Ukrainka ur. ok. 1815 w Sławucie	10	8,47	90,00	2,63
Wołoszka ur. ok. 1810 w Sławucie	4	3,39	100,00	1,10
Inne	4	3,39	0,00	-

zagranicznego konia. Inaczej jednak niż w poprzednim badanym okresie (2) – średnie Wp ogierów z poszczególnych rodzin nie różnią się w stopniu istotnym (tab. 5). Oznacza to, że zmniejszyło się zróżnicowanie rodzin żeńskich pod względem dzielności wyścigowej.

WNIOSKI

1. W latach 1995-2000 w polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej użytkowano rozplodowo więcej ogierów niż w ciągu 12 sezonów poprzednio analizowanego okresu 1982-1994.
2. Ogiery te reprezentowały szerszy wachlarz rodów męskich i rodzin żeńskich niż w porównywanym okresie.
3. Stwierdzono jednak osłabienie ich dzielności wyścigowej i intensywności eksploatacji przy jednoczesnym przyspieszeniu dojrzewania.

PIŚMIENNICTWO

1. Budzyński M., Chmiel K.: Rejestr wartości użytkowej polskich koni czystej krwi arabskiej. T. I, Wyd. AR, Lublin 1988; T. II, Wyd. AR, Lublin 1994.
2. Budzyński M., Chmiel K., Kamieniak J., Urbanski J.: Rodowodowa i użytkowa charakterystyka ogierów czystej krwi arabskiej użytkowanych w polskiej hodowli w sezonach rozplodowych 1982-1994. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. 13, Lublin 1995.
3. Kwiatkowski W.: Stadniny koni arabskich w Polsce. Wyd. Kawalkada, Brwinów 1999.
4. Kwiatkowski W.: The Stallions in the Arabian Horse Breeding of Poland. Wyd. Kawalkada, Brwinów 2000.
5. Polska Księga Stadna Koni Arabskich Czystej Krwi, T. XIII – dod. I-V, dod. I do t. XIV, TWK, Warszawa.
6. Ruszczyk Z.: Metodyka doświadczeń zootechnicznych. PWRiL, Warszawa 1981.
7. Wiadomości Wyścigowe. Biuletyn Oficjalny. TWK, Warszawa 1995-2000.

SUMMARY

The studies analysed 118 purebred Arabian stallions used in Polish breeding in the mating seasons 1995-2000. 93 (78.81%) of them were raced, with the average coefficient of success 2.15 per head. They belonged to 8 sirelines, from which the highest Cs per head (3.41) was obtained by the strain of Kuhailan Afas DB, as well as to 14 Polish and 4 foreign damlines, with the highest Cs – 3.61 – for the line of Mlecha DB. The studies found a general decrease of racing efficiency and persistence of the tested stallions, together with an acceleration of their maturing as compared to the period 1982-1994.